

RAD ORGANA ZA MPV NA KŠRI I DRUGIM VEŽBAMA

(NEKA ISKUSTVA I PROBLEMI)

Već nekoliko godina se u pripremu i izvođenje komandno-štabnih ratnih igara (KŠRI), grupnih zanimanja i drugih vežbi komandi i jedinica, redovno uklapaju i organi za moralno-političko vaspitanje (MPV). Iskustva i saznanja do kojih se dolazi preko ovih vežbi još nisu dovoljna, zbog čega verovatno i nisu mogla biti uopštena i konkretnije formulisana u najnovijim pravilima i projektima.

U našoj vojnoj štampi malo je bilo članaka u kojima se tretira ova problematika, odnosno iznose stečena iskustva i pokreću neka načelna i praktična pitanja. Zbog toga su saznanja i iskustva raznih komandi i organa za MPV o ovim pitanjima ostala nedovoljno poznata i neiskorišćena u drugim organima i komandama.

Pošto su uloga, zadaci i rad organa za MPV na ovim vežbama (u pojedinim vidovima borbenih dejstava i na raznim stepenima komandovanja) još nerazrađeni, cilj ovog napisa je više da se ukaže na neke probleme, iznesu izvesna iskustva, podstakne na diskusiju, razmenu stečenih iskustava i studioznije pristupanje navedenoj problematici, pre svega organa za MPV.

PLANIRANJE I ORGANIZACIJA MORALNO-POLITIČKIH PRIPREMA JEDINICA ZA IZVRŠENJE BORBENIH ZADATAKA

U Ratnoj službi i drugim vojnim pravilima i uputstvima predviđeno je koji se borbeni i radni dokumenti izrađuju na pojedinim stepenima komandovanja, a koji u pojedinim rodovima-službama, odeljenjima, odsecima ili funkcijama. Za rad organa MPV, osim načelnih postavki o mestu, ulozi i opštem zadatku ovih organa i značaju moralno-političkog vaspitanja, nema ništa drugo. Jedino u prvom prilogu Ratne službe stoji da organi za MPV u komandama brigada i višim izrađuju „plan moralno-političke pripreme“. A u praksi, na bazi nekih projekata pravila, radili su se i takozvani „tematski planovi“. Tačan ili bar približan sadržaj, odnosno osnovna pitanja koja oba ova plana treba da obuhvate, nigde nisu data. Ovo je uticalo na to da su planovi moralno-političke pripreme jedinica u praksi vrlo različiti i po formi i po sadržaju. Zajedničko su im samo, i to gotovo svima, načelnost, programski karakter i neusaglašenost sa borbenom situacijom i konkretnim zadatkom dotičnih jedinica. To dolazi zbog toga što organi za MPV do sada nisu usklađivali svoj rad sa radom komande na pripremi i donošenju odluka, organizovanju i planiranju borbenih dejstava. Planovi organa za

MPV vrlo često su rađeni pre ili sasvim nezavisno od navedenih borbenih dokumenata komande. A dobro je poznato da ni plan koji ne polazi od komandantove borbene zapovesti i plana borbenih dejstava, ne može odgovoriti svojoj nameni, niti koristiti jedinici.

Drugi dokumenti i planovi se i ne pominju u pravilima, zbog čega svaki organ za MPV pored ovih, izrađuje i ono što smatra da će mu u radu biti potrebno. Zato se na vežbama može videti niz raznih planova, pregleda, podsetnika, šema i obrazaca različitog sadržaja, obima forme i namene, čak i u okviru jedne divizije. Uzroci za ovu obimnu evidenciju i dokumentaciju uzimaju se iz mirnodopske prakse. Sve to u znatnoj meri opterećuje organe za MPV, tera ih na administriranje i odvajanje od praćenja i rešavanja konkretnih pitanja i problema koje borbena situacija stalno nameće.

Zbog ovog obilja, šarenila i raznih improvizacija već se postavilo pitanje koje sve planove, kakvu dokumentaciju i evidenciju treba da vode organi za MPV od komande korpusa pa do bataljona — divizionara? Nedostatak konkretnih rešenja za ova i slična pitanja je i osnovna primedba na sva naša pravila.

Kako, u kom obimu i koja pitanja razrađivati u tim planovima? Dosadašnja praksa pokazuje da to zavisi od niza uslova i faktora, a pre svega, od vremena koje stoji na raspolaganju za planiranje i pripremu, zatim vida borbenih dejstava, mesta, uloge i zadataka dotične jedinice, moralno-političkog stanja, borbenog iskustva i prekaljenosti starešina i boraca, sastava jedinice i niza drugih okolnosti, karakterističnih samo za dotičnu borbenu situaciju i jedinicu. Te specifičnosti uslova utiču na obim, konkretne sadržaje, oblike i mere organizovanog političko-vaspitnog rada, naročito u pripremnom periodu borbenih dejstava, pa prema tome i na broj, vrstu i sadržaj dokumenata koje bi trebalo predvideti.

Polazeći od principa da za svaki borbeni zadatak treba izvršiti i potpune političke i psihološke pripreme jedinica, bez obzira na raspoloživo vreme, nužno se nameće potreba da se one odvijaju po planu kojim bi bili usklađeni svi zadaci, forme, sredstva i sadržaji, i to kako po cilju i mestu tako i po vremenu. Zato je plan moralno-političke pripreme koji se predviđa Ratnom službom neophodan, te i terminološki odgovara nameni. Takav plan je potreban svim jedinicama, zaključno sa samostalnim bataljonom. Tematski plan bi bio potreban jedino u nastavnim centrima i nastavnim jedinicama. Čak i sam termin „tematski“ upućuje organe za MPV komandi operativnih jedinica da u borbenim situacijama izmišljaju neke teme, pa i kada za njih nema ni uslova ni potrebe. Neki organi za MPV su na jednoj komandno-štabnoj ratnoj igri, po mirnodopskoj navici i inerciji, radili i tematske planove, iako uopšte nisu odgovarali ratnim uslovima i zadacima (teme o nesvrstavanju, koegzistenciji i sl.). Drugi su za borbenu situaciju u odmaklom periodu vođenja rata planirali pitanja koja su morala biti data još u početnoj fazi rata, zbog čega su ti planovi odudarali od određene taktičko-operativne situacije i stanja u jedinicama. Oni u njima nisu vodili računa o realnim podacima i uticaju protivničke propagande. Čim je otpočela dinamika, po tim planovima se nije moglo raditi. Tematski planovi

bi mogli doći u obzir samo u dopunskim centrima i jedinicama, sanitetskim ustanovama viših komandi, na većoj dubini i eventualno u jedinicama u fazi mobilizacije, odnosno za vreme odmora i organizovanja odbrane na većoj dubini državne teritorije. I sam termin „tematski plan“ je suviše uzak da bi odrazio potrebu razrade niza najrazličitijih političkih mera od dobijanja do izvršenja zadataka u svakoj jedinici, i to zavisno od operativno-taktičke situacije, stanja, uloge i zadatka jedinice i njene obaveze prema terenu na kome se izvodi borbena radnja.

Izgleda da plan moralno-političke pripreme mora da bude jedinstven dokumenat koji bi obuhvatio težišna pitanja i mere u moralno-političkoj pripremi jedinica za dejstva. Njega bi izrađivale sve komande, odnosno njihovi organi za MPV od korpusa do samostalnog bataljona. Težišne zadatke iz plana moralno-političke pripreme pretpostavljene komande svaka jedinica bi konkretizovala u svom planu saobrazno svom zadatku, ulozi, moralno-političkom stanju i vremenu koje joj stoji na raspolaganju za pripreme. Pored toga, jedinica planira i druge mere koje logično proizilaze iz posebnih uslova i osobenosti zadatka koji je dobila.

Iako se u planovima nikad ne može sve predvideti, jer će borbena situacija nametati nove obaveze i odbacivati ponešto od predviđenog, neophodno je da plan moralno-političke pripreme bude što sveobuhvatniji i realniji, kako bi odgovarajuća komanda na osnovu njega mogla izvršiti neophodne moralno-političke i psihološke pripreme jedinica za predstojeću borbu. Da bi plan bio takav neophodno je da se prethodno solidno prouče zadaci i proceni situacija, kao i da se dobro upoznaju zamisao i plan borbenih dejstava, zadaci svake potčinjene jedinice i situacija u zoni borbenih dejstava.

U proceni moralno-političke situacije analizira se većina elemenata kao i u proceni koju vrši komandant, odnosno komanda, s tim što se preko nje sagledavaju prvenstveno ona pitanja koja će imati odraza na borbeni moral jedinice. Zaključci koji se iz takve procene izvlače predstavljaju osnovu za planiranje i preduzimanje niza mera u jedinicama. Oni će pomoći da se otkloni uticaj negativnih faktora na moralno-političko stanje i da se iskoriste svi oni pozitivni elementi koji se u datoj operativno-taktičkoj situaciji nude za neposredne političko-psihološke pripreme jedinica.

Ceneći neprijatelja organ za MPV, pre svega, razmatra sadržaj, oblike i efekte propagande neprijatelja, usmerene na podriivanje borbenog morala naših jedinica, parole kojima se obraća stanovništvu u zoni dejstava naših jedinica i one koje je pustio u vlastite jedinice. U toj proceni se ne sme izgubiti iz vida stvarna i potencijalna opasnost od nuklearnih udara, a naročito za jedinice po kojima se, prema proceni komande, oni najverovatnije mogu očekivati. Iz takve procene logično proizilazi zaključak da psihološko-moralnim pripremanjima ovih jedinica moramo pokloniti veću pažnju. Pored ovih pitanja, neophodno je proceniti i kako se prethodna i naredna dejstva na frontu i u pozadini odražavaju na borbeni moral

neprijatelja, kakav je uticaj gubitaka u ljudstvu i tehnici, teškoća u popuni i snabdevanju, kako utiče na njegov moral svenarodni otpor, dejstvo naših saveznika i snaga na drugim frontovima. No, i pored toga, treba računati s tim da se to neće moći brzo proceniti, da će neprijateljska propaganda biti vrlo intenzivna i elastična, kako prema našim jedinicama i stanovništvu, tako i prema svojim.

Ceneći situaciju i stanje u svojoj jedinici, organi za MPV polaze od zadatka koji je jedinica dobila, njenog mesta i uloge u borbenom poretku više jedinice, uticaja borbenih dejstava na moral vojnika i faze rata na raspoloženje ljudi. U proceni oni uzimaju u obzir da li je jedinica u ranijim borbama očvrsla ili joj tek sledi takozvano „vatreno krštenje“, da li je pretrpela nuklearni udar, koliko je gubitaka imala u prethodnim dejstvima i kako su se oni odrazili na moralno-političko stanje u tim jedinicama. Pri tom oni razmatraju i da li je neprijateljska propaganda imala uticaja na shvatanje, raspoloženje i držanje pojedinaca, koliko je i kakvih nepoželjnih komentara i pojava bilo i koji su im uzroci, kakvi su odnosi među vojnicima i između vojnika i starešina, kako gubici u pozadini utiču na raspoloženje vojnika itd. Iz takve analize neophodno je izvući ne samo opšti zaključak o moralno-političkom stanju jedinice već i ocenu o tome u kojoj je potčinjenoj jedinici ono najbolje, gde treba pojačati političko-vaspitne mere da bi se otklonili uzroci i rešili pojedini problemi koji narušavaju borbeni moral i jedinstvo jedinice. Samo na taj način biće moguće dati komandantu najcelishodnije predloge koji su mu neophodni za donošenje odluke o upotrebi i dovođenju jedinica u punu borbenu spremnost pre početka dejstva. Organi za MPV neće moći da prigovore pojedinim komandantima što im je deo odluke koji se odnosi na moralno-političko obezbeđenje izvršenja zadatka nepotpun, ili ponegde čak i izostavljen, ako mu nisu dali predloge koji će ovo otkloniti. Prema tome, studiozan rad organa za MPV doprineće da se i ostale starešine, još više i svestranije nego do sada, bave ocenom uticaja moralno-političkih činilaca na njihove jedinice, zadatke koje i sami izvršavaju, odnosno sektor ili službu za koju odgovaraju i da neprekidno rade na jačanju borbenog morala i učvršćivanju moralno-političkog stanja svih jedinica i ustanova.

Uporedo sa procenom navedenih činilaca, pomoćnik za MPV i njegov odsek ili odeljenje na teritoriji dejstava svoje jedinice, cene uticaj stanja na borbeni moral jedinice, posebno obaveze starešina i komandi u odnosu na stanovništvo (koje su uslovljene nacionalnim, političkim i drugim specifičnostima terena) i mogućnosti kontakta sa organima vlasti i komitetima SK o pitanjima od obostranog interesa itd.

U svim ovim razmatranjima vreme mora biti racionalno korišćeno, i to ne na suviše administriranje i uopštene analize na račun stvarnog rada i neposrednih moralno-političkih priprema vojnika i jedinica za izvršenje postavljenog zadatka. Ako se polazi od činjenice da pomoćnik komandanta za MPV i njegovi organi stalno prate i izučavaju sva navedena pitanja i uticaje u jedinicama, po-

gotovu ako se ne radi o novoformiranoj jedinici ili početnom periodu rata, ne može se prihvatiti primedba da on za ovakav način analize stanja u jedinicama najčešće neće imati vremena. To posebno važi za pomoćnike u puku i manjim jedinicama koji stalno imaju uvid u stanje svojih jedinica i pored toga što one imaju relativno malo vremena za pripremu i organizovanje borbenih dejstava. To znači da organi za MPV stalno prate stanje u jedinicama, da su u kontaktu sa komandama jedinica i ustanova i organima svoje komande i da o mnogim pitanjima imaju jasnu situaciju. Zato će pomoćnik za MPV u fazi pripreme za donošenje odluke proceniti samo ona pitanja koja će mu omogućiti da komandantu predloži eventualno najcelishodniju upotrebu jedinica sa gledišta njihove moralno-političke i borbene spremnosti. Pored toga, pomoćnik će redovno predlagati težišne zadatke na što potpunijoj moralno-političkoj pripremi jedinica za izvršavanje predstojećeg zadatka na kojima se mora angažovati komanda, njeni organi i sve starešine. Zapravo moralno-politička čvrstina i borbeni moral jedinica u najvećoj meri zavise od neprekidne aktivnosti i umešnosti njihovih starešina u tom radu. Organi za MPV, kao stručni organi komandi, predlažu komandantu pojedine mere i težišne zadatke, izučavaju moralno-političko stanje jedinica, usmeravaju ovaj rad, organizuju ga i pružaju ostalim starešinama, organima i komandama pomoć u praćenju i izučavanju moralno-političkog stanja jedinica i u realizovanju postavljenih zadataka. Prema tome, rad na učvršćivanju moralno-političkog stanja i jačanju borbenog morala ne može se tretirati kao mera borbenog obezbeđenja, već kao jedan od stalnih i najvažnijih zadataka svih starešina jedinica i sektora u komandi.

Pri izradi plana moralno-političke pripreme mora se praviti razlika između potrebnog i mogućnog. Nekad će najveći broj potčinjenih jedinica biti u neposrednom borbenom dodiru i tada će po pravilu biti vrlo malo vremena za šire i raznovrsnije partijsko-političke mere, bar kod jedinica u dodiru, pa se pri takvoj situaciji radi samo ono što je najvažnije (kratki sastanci, dogovori, obaveštavanje vojnika i starešina i slično). Ako, pak, jedinica priprema i organizuje odbranu na nekom od položaja — pojaseva po dubini, ili se dovodi sa veće dubine radi prelaska u napad, vremena će biti više, pa će i mere biti raznovrsnije i sveobuhvatnije.

Na sadržaj plana bitno će uticati i to da li se radi o novoformiranoj jedinici koja prvi put treba da učestvuje u borbi ili koja je u prethodnim dejstvima, izvršavajući jedan od zadataka više jedinice, pretrpela znatnije gubitke, pa se nakon sređivanja i odmora ponovo uvodi u borbu. Svi ovi i drugi razlozi zahtevaju različit obim, sadržaj i izbor težišnih pitanja moralno-političke pripreme.

U plan moralno-političke pripreme morali bi se, izgleda, uneti ne samo zadaci te, već i najvažniji zadaci potčinjenih komandi. Zapravo, plan bi o najvažnijim zadacima morao vremenski da sinhronizuje mere te i potčinjenih komandi. Zbog različitih uslova za rad

sa vojnicima u pojedinim potčinjenim jedinicama i elementima borbenog poretka, plan je neophodno razraditi po fazama, a u okviru faza (napada, odbrane i slično) po ešelonima i jedinicama. Takva struktura plana omogućava da pretpostavljena komanda usmeri potčinjene na najvažnija pitanja i zadatke u pojedinim fazama borbenih dejstava i ešelona i da kasnije, kontrolom i pomoći, obezbedi njegovo realizovanje u jedinicama. Od takvog plana potčinjene komande imaće više koristi nego od nekoliko načelno postavljenih zadataka. U okviru takvog planiranja treba ostaviti dovoljno mesta za samoinicijativu i stvaralački rad potčinjenih, jer svaka jedinica ima različitu ulogu, zadatak i uslove, koje ni jedan plan pretpostavljene komande ne može potpuno da odrazi.

U praksi se pokazalo da se plan ne može izraditi bez solidnog poznavanja komandantove borbene zapovesti i plana borbenih dejstava. Iz ovih dokumenata se vidi koje se jedinice nalaze u prvom, koje u drugom borbenom ešelonu — rezervi, kada se uvode u borbu i sa kojih linija, ojačanja, kada je prepotčinjavanje artiljerije, smena ešelona, kakav je raspored pozadinskih jedinica i ustanova, orijentirno vreme, mesto i način izvršavanja vlastitih nuklearnih udara, plan dejstava partizanskih i teritorijalnih jedinica u zoni dejstva jedinice, verovatni nuklearni udari protivnika i njihovi ciljevi itd.

Ako organ za MPV u nižoj komandi, pre neposredne izrade plana, nije konsultovao pozadinske organe o pitanju dotura i evakuacije, teritorijalne organe o stanju na terenu i mogućnosti korišćenja sredstava za informisanje i drugim pitanjima, zatim organe bezbednosti i obaveštajne — njihov plan neće odgovarati nameni i situaciji.

Nakon takve procene, pripreme, konsultacija i sagledavanja, u planu će moći orijentirno da se predvidi kada treba otpočeti neposredne moralno-političke pripreme za uvođenje u borbu rezervi i drugog ešelona, kog dana, u koje vreme i po kojoj jedinici su mogući neprijateljski nuklearni udari i, analogno tome, kakve mere preduzeti za zaštitu i obezbeđenje, odnosno konsolidovanje moralno-političkog stanja u tim jedinicama. Takođe se ne može mimoći ni potreba preduzimanja neophodnih mera za sređivanje moralno-političkog stanja u jedinicama koje su iz prvog borbenog ešelona, zbog zamora i pretrpljenih gubitaka, izvučene u rezervu, jer ih treba što pre učiniti moralno, psihološki i borbeno sposobnim za izvršavanje novih borbenih zadataka. Tom prilikom uočiće se i specifični zadaci pojedinih jedinica i, zavisno od toga, nametaće se potreba preduzimanja i adekvatnijih političko-partijskih mera u sanitetskim, intendantskim i remontno-snabdevačkim jedinicama i ustanovama i jedinicama koje se, zbog potrebe za ojačavanjem drugih jedinica, decentralizovano upotrebljavaju. Prema tome, u ovom planu treba da dođe do izražaja niz najrazličitijih mera koje će obezbediti mobilisanje svih pripadnika dotične jedinice za izvršavanje različitih zadataka u okviru opšteg borbenog zadatka. Za ovo nije potrebno razrađivati neke posebne podsetnike potčinjenim ko-

mandama i organima za MPV, jer će oni u svojim planovima ići na razvijanje onih vrlina, shvatanja i navika kod vojnika i starešina koje treba da poseduju pripadnici njihovog roda ili službe (humanizam, toplina i pažljivost kod bolničara i sanitetskog osoblja, odvažnost, smelost, snalažljivost kod izviđača i inženjera itd.) i uklapaće ih u celokupni sistem političkih priprema i mera.

Planiranje, organizovanje i rad na moralno-političkom vaspitanju za vreme borbenih dejstava mogu odgovoriti nameni samo ako je poznato u kojim jedinicama, u kojim fazama pripreme i izvođenja borbenih dejstava deluju na vojnika strah, neizvesnost, strepnja, sumnja, psihički i fizički zamor i slično. U savremenim borbenim dejstvima ova osećanja će biti stalno prisutna zbog konstantne opasnosti od nuklearnih udara, bez obzira na to koliko je jedinica udaljena od prve borbene linije. Ovo nije bio slučaj u prošlim ratovima. Štaviše, ta opasnost danas više pretili jedinicama koje nisu u neposrednom borbenom dodiru sa protivnikom. Na vežbama se ovo ne može proveriti, jer su to samo vežbe, ali sve govori da će se na početku borbenih dejstava psihološke krize verovatno češće javljati baš u ovim jedinicama. Takva shvatanja su uticala da su neki organi za MPV divizija, težište svog rada na vežbama i usmeravali na te jedinice. Ovakav stav se objašnjava uverenjem da će u jedinicama neposredno angažovanim u borbi, nakon početka napada, odnosno odbrane, moralno-političko stanje, borbeni duh, disciplina i upornost u izvršavanju borbenog zadatka zavisiti, pored ostalog, najviše od prethodnih političko-partijskih i psiholoških priprema i držanja starešina, članova SK i istaknutih boraca u odlučujućim momentima i situacijama koje bi mogle dovesti do psiholoških kriza. Zbog toga se u planovima moralno-političke pripreme u jedinicama neposredno angažovanim u borbi, najčešće ističe značaj ličnog primera, pomoć vojnicima koji se još nisu dovoljno adaptirali na borbene situacije, budnost prema kolebljivim pojedincima, čvrsto držanje jedinica u rukama, praćenje mera i postupaka neprijatelja, sračunatih na slabljenje borbenog morala jedinica i reaganje na njih. Ređi su primeri da se još nešto, pored ovoga, planira za jedinice angažovane u borbi. Međutim, biće potrebno, a ponekad i moguće, da se na kraćim zastancima, naročito noću, kad borbena dejstva zastanu ili njihov intenzitet popusti, u okviru četa, a pogotovu vodova, ukaže vojnicima na uočene pojave i iskustva stečena prethodnog dana i da se ukratko informišu o situaciji na frontu i drugih najvažnijim pitanjima. U toku NOR, u kritičnim situacijama, ili kada je trebalo ponoviti juriš na neki jači objekat, položaj ili odbiti neprijateljski juriš — protivnapad, vršene su kratke moralno-političke pripreme i dogovori članova Partije. To je bilo veoma korisno. Takvih potreba i mogućnosti u nižim jedinicama biće i u eventualnom budućem ratu. Prema tome, ne bi se mogla prihvatiti shvatanja da u jedinicama angažovanim u borbi za vreme dinamičke nema praktično šta da se organizovano i grupno politički radi. Istina, ovakva pitanja i radnje ne mogu se planirati ni u jednom planu od puka naviše, jer će ih samo konkretna borbena situacija zahtevati, omogućavati ili onemogućavati.

Posebne teškoće u praksi pričinjava nepotpuno rešeno pitanje formacije, normativa, vrste, rasporeda, načina održavanja i remonta materijalno-tehničkih sredstava namenjenih informisanju vojnika i starešina od bataljona pa naviše. Nejasnoća ima i oko nabavke ovih sredstava i štampe.

Pretplata i dotur štampe. Neraščišćeno je u praksi i vrlo složeno pitanje: koje bi sve civilne listove i publikacije i na koji način trebalo obezbediti za vojnike. U praksi se na KSRI i drugim vežbama komandi primenjuje mirnodopska norma. Štampa se obično traži trebovanjem od pretpostavljene komande. Međutim, u stvarnoj praksi mobilizacije i rata tako se ne bi moglo raditi, jer će se jedinice i komande nalaziti manje-više u pokretu. Otuda i pitanja: ko i kako da vrši pretplatu i dotur jedinicama one štampe koja bi i u ratu nastavila da izlazi, zatim koje bi komande bile u mogućnosti da se direktno pretplaćuju kod redakcija i da je distribuiraju i za koliko dana bi ta štampa mogla stići do vojnika koji se nalaze u udaljenim područjima. Postavlja se i pitanje na koji način deliti i doturati štampu od komandi divizija do vojnika, jer se radi o velikim količinama koje redovna ekspedicija ovih i potčinjenih komandi ne bi mogla preuzimati i dostavljati, a organi za MPV ovih komandi nisu u mogućnosti da to preuzmu na sebe? Zbog ovih teškoća na vežbama štampa se dostavlja linijom dotura ostalih materijalno-tehničkih sredstava. Pošto se ovo načelno u praksi i na vežbama vrši samo noću, a u ratu pogotovu, štampa ovim putem, od komande korpusa do bataljona, pod najpovoljnijim okolnostima, može da stigne tek posle 3 dana, zbog čega, naravno, gubi aktuelnost i namenu. Na vežbi jedinica skopske armijske oblasti 1965. godine štampa je pod normalnim mirnodopskim uslovima otežano doturana bataljonima, a u toku dinamike, čete je nisu ni dobijale. Ispostavilo se da prvi borbeni ešelon ne bi imao mogućnosti ni da se njome koristi sve do izvlačenja iz borbe pa i da je na vreme stigla.

Zbog nesagledavanja navedenih teškoća i problema nije redak slučaj da vojnici prigovaraju što im štampa ne dolazi svakodnevno. Sve ovo ukazuje na potrebu da se izrade i posebni normativi štampe za ratne uslove, saobrazivši ih stvarnim ratnim potrebama, mogućnostima transporta, raspodele i nacionalnom sastavu jedinica. Veći broj civilnih listova koji sada izlaze i na koji su jedinice pretplaćene, ne bi trebalo pretplaćivati i u ratu, makar neki od njih i tada izlazili.

Slični problemi se javljaju i sa centralnom armijskom štampom. Jedino je bez većih teškoća mogućna pretplata i dotur armijskih vojnih listova (Za pobedu, Narodni vojnik, Za domovinu, Narodni borac i dr.). Izgleda da bi ovi listovi u ratu igrali još značajniju ulogu. Ali oni ne bi trebalo tada da budu samo list vojnika već i starešina. U ratu će vojnika i starešinu mnogo više nego u miru,

interesovati, ne samo ono što se zbiva u njegovoj armiji već i u drugim, na drugim frontovima i ratištima, u pozadini, odnosno na državnoj teritoriji koja još nije zahvaćena neposrednim borbenim dejstvima i dr. List bi isticao iskustva, podvige, umešnost, snalažljivost, primere drugarstva i samopožrtvovanja jedinica i pojedina — vojnika i starešina iz naše pa i iz drugih savezničkih armija. Takav list bi bio velika pomoć komandama i jedinicama u informisanju celokupnog sastava jedinica, podizanju borbenog morala i prenošenju najpozitivnijih primera i iskustava. Očigledno, takva koncepcija zahteva mnogo češće izlaženje, veći broj dobrih novinara, solidniju dopisničku mrežu u jedinicama, jače veze sa drugim listovima i savremeniju tehničku opremu redakcija. Prema tome, oni bi bili osnovni listovi vojnika i starešina, a njihovo izlaženje i dotur do jedinica bili bi brži, redovniji i sigurniji nego svih ostalih listova.

Iskustva pokazuju da bi organ za MPV komande armijske oblasti verovatno bio u mogućnosti da vrši centralizovanu pretplatu na svu štampu i da istovremeno organizuje njen prihvata, raspodelu i upućivanje direktno divizijama, brigadama i samostalnim pukovima. Time bi put štampe do vojnika bio skraćen najmanje za jedan dan. Ova potreba se nameće naročito u napadnoj operaciji. Verovatno bi pri ovom organu morao postojati i servis opremljen da može, nezavisno od transporta kojim se doturaju ostala materijalna sredstva, dostavljati štampe jedinicama. Problem snabdevanja na drugi način u napadnim dejstvima, gotovo je isključen za niže komande. Kupovina štampe na terenu za potrebe jedinica i prilikom mirnodopskih vežbi neostvarljiva je, jer na terenu nema toliko štampe, a u ratu verovatno će je biti još manje. Pored toga, jedinice će u ratu biti manje-više u stalnom pokretu.

Snabdevanje tranzistorima, baterijama i njihova opravka. Od svih sredstava informisanja na terenu, tranzistorski radio-prijemnik se pokazao najpogodnijim. On je postao nerazdvojni deo vojnikovih potreba na vežbama. U periodima najvećeg zamora, na kraćim zastancima, vojnici traže da čuju vesti ili muziku, da se bar za trenutak i u mislima odvoje od date situacije. To unekoliko psihički rasterećuje vojnika. Značaj ovog sredstva je još veći u ratu, jer se tada vojnici još više interesuju za zbivanja na frontu, događaje u zemlji i inostranstvu.

Već sada gotovo svaka osnovna jedinica raspolaže tranzistorom. Protekle vežbe i pokretna logorovanja su pokazali da je neophodno imati tranzistor u svakom pešadijskomvodu. Nisu česte prilike kada je moguće okupiti četu na jednom mestu, s obzirom na to da je njen odbrambeni rejon ipak veliki. Pored toga, u savremenom ratu bilo bi necelishodno, radi radio-dnevnika ili vesti, okupljati četu i napuštati položaje, bez obzira na to da li je u napadu ili odbrani. Rukovodeći se tim razlozima, komandiri četa koriste se tranzistorima najčešće radi pripreme informacija ili dnevnih vesti koje oni i komandiri vodova posle prenose vojnicima po vodovima. Zbog toga sve osobine i prednosti ovog sredstva informisanja nisu

još iskorišćene. Pored toga, rad komandira čete bio bi olakšan ako bi svaki pešadijski vod imao tranzistor, a informisanje vojnika bilo bi znatno poboljšano. Po jedan tranzistor na vod trebalo bi obezbediti i u onim osnovnim jedinicama rodova i službi koje se, radi ojačanja drugih jedinica, upotrebljavaju po vodovima.

Međutim, ni povećavanjem broja tranzistora nisu rešeni svi problemi informisanja. Na poslednjoj vežbi u skopskoj oblasti postavljena su pitanja ko bi vršio, odakle i na koji način nabavku baterija za njih, jer se one dugo ne mogu čuvati u magacinima. Zatim nije rešeno ko će zamenjivati dotrajale i uništene tranzistore, pošto ta i druga tehnička sredstva po grani MPV, nabavljaju i raspodeljuju samo uprave za MPV JNA. Neku bi rezervu trebalo imati. Prema tome, neophodno je da se pitanje tranzistora i sa tog stano-
višta reši.

Korišćenje ostalih sredstava za informativno-propagandne delatnosti. Sasvim je jasno da će televizijski prijemnici i razglasni uređaji u jedinicama, zaključno sa divizijom, vrlo retko moći da se koriste u ratu. To su naročito ubedljivo potvrdile sve vrste vežbi sa trupom.

Praksa pokretnih logorovanja i zajedničkih vežbi potpuno je afirmisala potrebu i značaj divizijskih, pukovskih i bataljonskih biltena, četnih — baterijskih džepnih novina, radio-vesti i sličnih izdanja u svim ovim jedinicama. Zato se ukazuje potreba za malom izdavačkom tehnikom jedinica, poput one kojom su raspolagale naše jedinice u prošlom ratu (pisaće mašine, tuševi, matrice, bojice, mali šapirografi i sl.). Ova popularna i korisna tradicija interne izdavačke delatnosti partizanskih brigada i divizija učvrstila se i u posleratnoj praksi naše Armije, ali ju je neophodno materijalno i kadrovski još bolje pripremiti i obezbediti. To znači da je pored navedene priručne tehnike neophodno formacijom odrediti 2—3 vojnika pri organima MPV od bataljona do divizije. Ovi vojnici bi se bavili tehničkim poslovima oko uređivanja, izdavanja i podele biltena, vesti i drugih materijala. Većina komandi za vreme vežbi već dodeljuje svojim organima za MPV po jednog vojnika daktilografa, jednog crtača i po mogućstvu vojnika — novinara ili takvog koji će se vremenom snaći u prikupljanju i sređivanju materijala, pa i u uređivanju biltena i drugih internih publikacija. Bilo bi dobro da se tako postavljena i obezbeđena ova vrsta informativno-propagandne i političko-vaspitne delatnosti na raznim vežbama još više uvežba kao i svi drugi poslovi koji bi nas u ratu očekivali. Predviđeni formacijski sastav vojničkih klubova to ne obezbeđuje. Šta je u prošlom ratu značio dolazak brigadnog biltena i radio-vesti za razvijanje i jačanje borbenog morala jedinice, zdravog humora, vedrine i takmičarskog duha među jedinicama u izvršavanju borbenih zadataka, nije potrebno posebno dokazivati. Ako se solidno organizuje, ova delatnost mogla bi takvu ulogu imati i u eventualnom budućem ratu.

Kino-aparatura za 16-milimetarsku traku naći će primenu za vreme priprema borbenih dejstava na većim odstojanjima od linije

fronta, u pozadinskim i sanitetskim jedinicama i ustanovama većih komandi, u nastavnim centrima i jedinicama i među stanovništvom. Prema tome, izgleda da bi kinoteku i 2 — 3 kino-aparature trebalo imati pri komandama divizija i korpusa i po planu organa za MPV tih komandi prikazivati filmove. Držanje kino-aparatura i kinoteka u nižim komandama bilo bi neekonomično, pogotovu u ratu.

Na osnovu iznetih iskustava i mišljenja, stvarne uloge pojedinih sredstava i mogućnosti njihove primene u pojedinim jedinicama, dolazi se do zaključka da normiranju, kompletiranju, nabavci, održavanju, načinu i metodu upotrebe navedenih sredstava moramo posvetiti veću pažnju. Zapravo, na osnovu naših materijalnih mogućnosti, dobro bi bilo utvrditi najrealnije normative ovih sredstava po jedinicama, kako bi se kroz vežbe sa trupom, a i druge, obučavali i organi za MPV u primeni svih oblika i sredstava za moralno-političko vaspitanje vojnika. Od improvizacija i proizvodljivih rešenja, kojima smo često bili skloni, priprema i obuka neće imati mnogo koristi.

SARADNJA SA VOJNOTERITORIJALNIM ORGANIMA VLASTI I DRUGIM DRUŠTVENO-POLITIČKIM ORGANIZACIJAMA

Na zajedničkim vežbama se obavezno i s pravom naglašava potreba saradnje komandi, jedinica i njihovih organa MPV sa organima vlasti, komitetima SK i rukovodstvima drugih društveno-političkih organizacija na terenu. Ova saradnja je u praksi dobra i tu nema većih problema. Taj zadatak se redovno sreće u planovima moralno-političke pripreme od komande puka pa naviše. Na KŠRI to se obično formuliše: „Uspostaviti kontakt i organizovati saradnju sa komitetom SK i rukovodstvima društveno-političkih organizacija.“

Neke niže komande ponekad naglase i sa kojim komitetima ili organom vlasti organizovati saradnju. Međutim, najčešće nije jasno gde bi se u datoj operativno-taktičkoj situaciji nalazilo to rukovodstvo. Ako su vlastite jedinice u napadu, znači da oslobađaju privremeno zauzete delove naše teritorije. U tom slučaju organi vlasti i rukovodstva društveno-političkih organizacija biće razmešteni po posebnom planu u najpogodnijem rejonu izvan opštinskih i sreskih centara. Taj raspored nije i ne može biti dostupan svi stepenima komandovanja operativnih jedinica, ali nekome mora. Bilo bi normalno da tim podacima (u sasvim konkretnom obliku) raspoložu određeni organi komandi armija, korpusa i divizije na samostalnim pravcima. Još u pripremnom periodu svaka komanda divizije, i viša, trebalo bi da ima izvod iz rasporeda navedenih rukovodstava u svojoj zoni dejstva. Bez takvih podataka u stvarnoj ratnoj situaciji iluzorno bi bilo zahtevati od potčinjenih komandi, odnosno organa za MPV operativnih jedinica, da organizuju kontakte i saradnju sa organima vlasti i rukovodstvima društveno-političkih organizacija. Ovaj problem nije vezan samo za organe MPV i komitete SK već i za neke druge organe u komandama.

Pored ovog osnovnog preduslova, organima za MPV su potrebni i neki drugi podaci o teritoriji u zoni dejstva njihovih jedinica. Podaci nekih drugih organa nisu dovoljni za iole sigurnije zaključivanje o uticaju situacije i stanja na teritoriji na moralno-političko stanje i pojave u jedinicama, a zatim i na izvođenje borbenih dejstava. Šire i potpunije podatke organi za MPV moći će da dobiju od vojnoteritorijalnih organa i političkih rukovodstava sa dotične teritorije.

Bilo bi neophodno da se na vežbama radi obuke u toku dinamike borbenih dejstava sa organima za MPV, od komande pučka pa naviše, razigravaju pojedine situacije sa terena koje bi u određenoj taktičko-operativnoj situaciji bile što približnije ratnim prilikama. To bi bili razni zahtevi organa vlasti i političkih rukovodstava, informacije o političkim pojavama na terenu, neprijateljskim parolama, odnosima vojska — narod, obaveštenja, upozorenja, predlozi za pojedine zajedničke akcije itd.

Od posebnog je interesa koordinacija političko-propagandnih mera vojnoteritorijalnih organa i komandi, njihovih organa za MPV i komiteta SK sa organima vlasti i političkim rukovodstvima na terenu. Ovo bi u istoj meri važilo i za komande i organe za MPV partizanskih i teritorijalnih jedinica. Istina, ove komande i jedinice će biti u mogućnosti da se mnogo više koriste iskustvima iz NOR u organizovanju ove saradnje nego operativne jedinice. Međutim, samo ova iskustva ne bi bila dovoljna za uspešnu saradnju, jer bi partizanske jedinice svojim borbenim dejstvima gotovo uvek, posredno ili neposredno, sadejstvovale jedinicama na frontu, u bližoj ili dubljoj pozadini neprijatelja. To bi različito delovalo na uslove i mogućnosti njihove društveno-političke delatnosti na terenu. Pored toga, mora se imati u vidu da bi na privremeno zauzetim delovima naše teritorije ostao ceo sistem naših društveno-političkih organizacija, organi vlasti i vojnoteritorijalni organi i jedinice, što nije bio slučaj uvek i na svakoj teritoriji u prošlom ratu, kad su partizanske brigade nosile i veliki deo političke odgovornosti za sve ovo, bar u fazi dok se ne uspostavi sistem narodne vlasti i formiraju neke društveno-političke organizacije. Zbog toga bi osnovni zadatak organa za MPV u partizanskim jedinicama bio što tešnja saradnja sa navedenim organima i organizacijama na terenu, kako bi se podržao i obezbedio kontinuitet naše vlasti na toj teritoriji i sprečili pokušaji stvaranja okupatorskih i kvislinških organa, političkih organizacija i drugih formacija. Nosioci neposrednog političkog rada bila bi politička rukovodstva, organi vlasti i društveno-političke organizacije na privremeno zauzetim delovima teritorije.

Na nekim vežbama se ispostavilo da bi snabdevanje štampom i drugim sredstvima informisanja, održavanje međusobnih veza, informisanje i kontaktiranje između partijsko-političkih organa vojnoteritorijalnih komandi i partizanskih i teritorijalnih jedinica bilo još složenije nego u operativnim jedinicama. Naravno da to zahteva posebnu analizu i izučavanje. Isto tako se ispostavilo da treba sigurnije organizovati veze između organa za MPV viših vojnoteritorijalnih komandi i odgovarajućih ili viših komandi operativnih je-

dinica. Zbog nedostatka iskustva iz oblasti saradnje ovih organa bilo bi nužno u daljoj obuci sagledati koja su to pitanja o kojima je neophodna razmena informacija i koordinacija političkih mera radi stalnog praćenja pojava na široj teritoriji koje su od interesa za komande operativnih jedinica i obratno.

RAD ORGANA ZA MPV NA KŠRI I DRUGIM VEŽBAMA

Iako se u poslednje vreme više nego ranije radi na uvežbanju organa za MPV preko KŠRI i drugih oblika obuke, rezultati koje smo u tom postigli pre bi se mogli oceniti kao početni nego zadovoljavajući. Na ovo su uticale objektivne, a i subjektivne okolnosti. Tako, na primer, u pravilima, uputstvima, časopisima i drugoj zvaničnoj i poluzvaničnoj literaturi još je vrlo malo ili nema gotovo ništa o tome napisano. U našim vojnim školama i akademijama ne postoji katedra ili posebni nastavnici koji bi probleme održavanja i jačanja moralno-političkog stanja jedinica u pripremi borbenih dejstava integrisali u razradi taktičkih zadataka ili jedne operacije i razrađivali tu problematiku u toku dinamike. Štaviše, ova pitanja se ni teoretski ne izučavaju u ovim školama i akademijama. Samim organizovanjem, metodom i oblicima neposredne moralno-političke pripreme nedovoljno se bavi i Politička škola JNA. Kao što se iz prethodnog izlaganja vidi, nisu potpuno rešena ni mnoga materijalno-tehnička i organizacijsko-metodološka pitanja na ovom sektoru. Prema tome, neophodno je razraditi jedan sistem moralno-političkog vaspitanja vojnika i starešina u ratu, na osnovu koga bismo mogli proveriti i na vežbama usavršavati njegove forme, oblike, pojedine sadržaje i organizacijsko-metodsku problematiku.

Kao posledica dugogodišnjeg zanemarivanja ove obuke od strane komandi, često se događalo da su na vežbama organi za MPV određivani na druge dužnosti, zavisno od njihovih vojnostručnih kvalifikacija i potreba komandi jedinica i ustanova. Najčešće su im dodeljivane uloge sudija, markiranata i posrednika, a u nekim trupnim jedinicama su ih ostavljali u garnizonu da obavljaju tekuće poslove. U jednoj jedinici su za vreme letnjih pokretnih logorovanja gotovo svi pomoćnici za MPV bataljona bili na godišnjem odmoru. Na jednoj KŠRI od 3 pomoćnika za MPV divizija i brigada, dva su ostala u garnizonima, a na vežbi su ih zamenjivali referenti. Iako to sada nije stalna praksa, ipak i dalje ima takvih slučajeva. Sada je karakteristično to što se na ovim vežbama ne uigrava kompletan organ za MPV jedinice ili se neki potpuno izostavljaju. Zbog takve prakse događa se da je po planu pretpostavljene komande na KŠRI pomoćnik za MPV korpusa bio potčinjen svim svojim formacijskim organima korpusa. Zbog nemanja posrednika po MPV ovaj pomoćnik je u toj ulozi podigravao pojedine supozicije moralno-političke prirode komandama brigada i divizija. Navodno, da u takvoj situaciji on nije uspevao da obavi sve poslove, a još manje da studioznije izučava i usavršava svoj rad, ulogu potčinjenih organa i sistem moralno-političkih priprema jedinica za izvođenje borbenih dejstava.

Usavršavanje rada organa za MPV. Ako je to usavršavanje cilj učešća organa za MPV na određenoj KŠRI i drugim vežbama, a svakako da vrlo često i jeste, neophodno je da na ratnoj igri učestvuju kompletni organi za MPV igrajućih jedinica kao i drugi organi komandi i dobro pripremljen posrednički aparat, sastavljen od sposobnih i iskusnih oficira MPV iz drugih jedinica. Takav posrednički aparat znao bi u toku pripreme i dinamike borbenih dejstava da signalizira i daje supozicije kojima će prisiliti dotične komande, starešine i organe za MPV da mnogo više politički preventivno deluju da do takvih situacija i pojava ne dolazi, a ne samo da otklanjaju nastale probleme. Na taj način bi ih uputili da uočavaju sve one momente koji bi se mogli pojaviti i negativno delovati na moralno-političko stanje vojnika, a samim tim i na borbenu sposobnost jedinica.

Zbog toga što se organi za MPV nisu tako organizovali na nekoliko poslednjih vežbi, događalo se da se posle nuklearnih udara protivnika ne ocene nastale moralne i psihičke posledice, već se zaključak o borbenoj sposobnosti te jedinice donosio isključivo na osnovu prostih proračuna po datim tablicama. Nije se uzimala u obzir činjenica da nije ista borbeno vrednost jedinice koja nije pretrpela nuklearni udar i one koja ga je tek pretrpela, a uz to je još i ozračena. Sličnih previda, površnih ocena i neuživljavanja u moralno-političku i psihološku problematiku, koju sobom nosi dinamika savremenih borbenih dejstava, bilo je još. A ove vežbe nisu tako česte da bi se sve to moglo lako i brzo nadoknaditi.

U poslednje vreme sve je više vežbi u komandama sa težištem na pozadinskoj problematici. Međutim, na tri poslednje vežbe te vrste nismo imali pomoćnike za MPV baza i pozadinskih jedinica i ustanova, iako po formaciji postoje. Pošto je ova problematika vrlo složena i značajna, zahtevano je da se i ovi organi i čitav sistem rada na moralno-političkom vaspitanju pozadinskih jedinica što adekvatnije uklopi u napore za potpuno osposobljavanje pozadinskih organa, jedinica i ustanova za izvršavanje zadataka u ratu. Ako se na komandno-štabnim ratnim igrama sanitetskom osoblju, pekarima i radioničarima planiraju nerealni zadaci, tako da ne mogu imati potreban odmor za 65 časova, to će brzo dovesti do potpune fizičke iscrpenosti ljudstva tih jedinica. Posledice bi bile slaba nega i lečenje bolesnika, slab hleb ili slab remont, a to bi se odrazilo na borbenu sposobnost i moralno-političko stanje svih jedinica za koje oni rade.

Ukoliko u ove vežbe budemo uključivali i organe za MPV pozadinskih jedinica, obučićemo izvestan broj starešina za te dužnosti, koje u miru najčešće nisu pokriveno, makar pozivali pojedince iz rezerve na vežbu. Tako ćemo doći i do novih i dragocenih iskustava i rešenja u pogledu sadržaja, forme i oblika moralno-političkog delovanja u pozadinskim jedinicama i ustanovama za vreme rata.

Na ovom mestu postavio bih i pitanje — zašto ne bismo organizovali takve KŠRI, sa težištem i na moralno-političkoj problematici, u kojoj bi učestvovali i drugi organi komandi? Zašto ne bismo uigrali organe MPV o važnijim nastavnim pitanjima, na osnovu

jednog zadatka — operacije koja je već proigrana na nekoj vežbi sa celom komandom? Jasno je da kompletno uključivanje organa za MPV u KŠRI i druge vežbe zahteva i nešto veća materijalna sredstva, ali su ipak, kada je reč o ovakvim pitanjima, najskuplje improvizacije.

Pored iznetih problema ima i drugih teškoća i neraščišćenih pitanja kao što su: otežano korišćenje dokumenata TKT, jer u njima nema pogodnih termina i pojmova za organe MPV; do koje mere, kako i kada upoznati vojnike sa predstojećim zadatkom radi njihove moralno-političke pripreme, a da se sa stanovišta tajnosti i bezbednosti ne kompromituje zadatak jedinice. Zatim je neraščišćeno na koji način i kada se komandant može lično obratiti vojnicima; je li dobro da se svi organi za MPV nalaze na pomoćnom komandnom mestu ili samo neki; šta treba da sadrži radna karta organa MPV i u kojim komandama je potrebno da je vode ti organi; da li obavestavati jedinice o eventualnim težim razaranjima gradova i velikih objekata u našoj pozadini (ima mišljenja da je to neophodno, jer ako to ne uradimo mi, uradiće neprijatelj onako kako to njemu odgovara). Kao što se vidi, ima više pitanja koja treba izučiti i rešavati, i bilo bi iluzorno očekivati da se u nekoliko narednih vežbi za sva njih mogu naći optimalna rešenja. Zato bi bilo neophodno da se izdvoje najvažniji problemi i da se kao posebna nastavna pitanja na raznim vežbama proveravaju. Tome bi doprinela i šira razmena iskustava preko naše vojne štampe.

Pukovik

Jovan ŽARKOVIĆ